

Huomisen osaajat –hanke
Hämeenlinna 29.11.2013
**MAATILOJEN RAKENTAMISEEN LIITTYVÄT
INVESTOINNIT-
VALMISTELUA UUELLE OHJELMAKAUDELLE**

Yliarkkitehti Raija Seppänen
Maa- ja metsätalousministeriö

raija.seppanen@mmm.fi

Eurooppa 2020 -strategian tavoitteet

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan on vastattava uusiin haasteisiin ruoan, luonnonvarojen ja alueiden käytön osalta

MAASEUDUN KEHITTÄMINEN

ÄLYKÄS kasvu:

Innovaatiot ja osaaminen, vihreä teknologia ja tutkimuksen käyttöönotto
Sosiaaliset innovaatiot

OSALLISTAVA kasvu:

Paikallinen kehittäminen sekä maaseututalouden monipuolistaminen
Vaihtoehdot maatalouden rakenneuudistuksen seurauksena

KESTÄVÄ kasvu:

Luonnonvarojen käytön tehostaminen ja julkishyödykkeet
Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen, hiilen sitomisen lisääminen ja bioenergian kehittäminen
Kestävä maankäyttö ja luonnon monimuotoisuus

Maaseudun kehittämishojelman tavoitteet

1. Osaaminen, tiedonvälitys, innovaatiot ja yhteistyö maaseudulla lisääntyvät.
2. Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen ilmastonmuutokseen tehostuvat.
3. Luonnon monimuotoisuus lisääntyy, vesistöjen tila ja maatalouskäytössä olevan maaperän tila paranevat.
4. Maaseudun yritystoiminta monipuolistuu ja työllisyys, palvelut sekä vaikuttamisen mahdollisuudet paranevat.
5. Maataloustuotannon kilpailukyky vahvistuu.
6. Maaseutuyritykset vastaavat kuluttajien kysyntään tuottamalla laadukasta ruokaa ja parantamalla eläinten hyvinvointia.

Ohjelman sisällöstä

- Suomen maatalouden ja maaseudun nykytilan analyysi + SWOT
- Havaitut tarpeet
  - ohjelman läpäisevinä tavoitteina ympäristö, ilmasto, innovatiivisuus
- Strategia
  - tavoitteet, rahoituksen kohdentaminen ja painotukset
- Suomen ohjelmaan valitut toimenpiteet ja niiden laajuus
- Toimeenpano ja valvonta
- Seuranta
- Arviointi
- Tulokset ja vaikuttavuus

Maaseudun kehittämishohjelma ollut lausunnoilla, ja valmistelu jatkuu

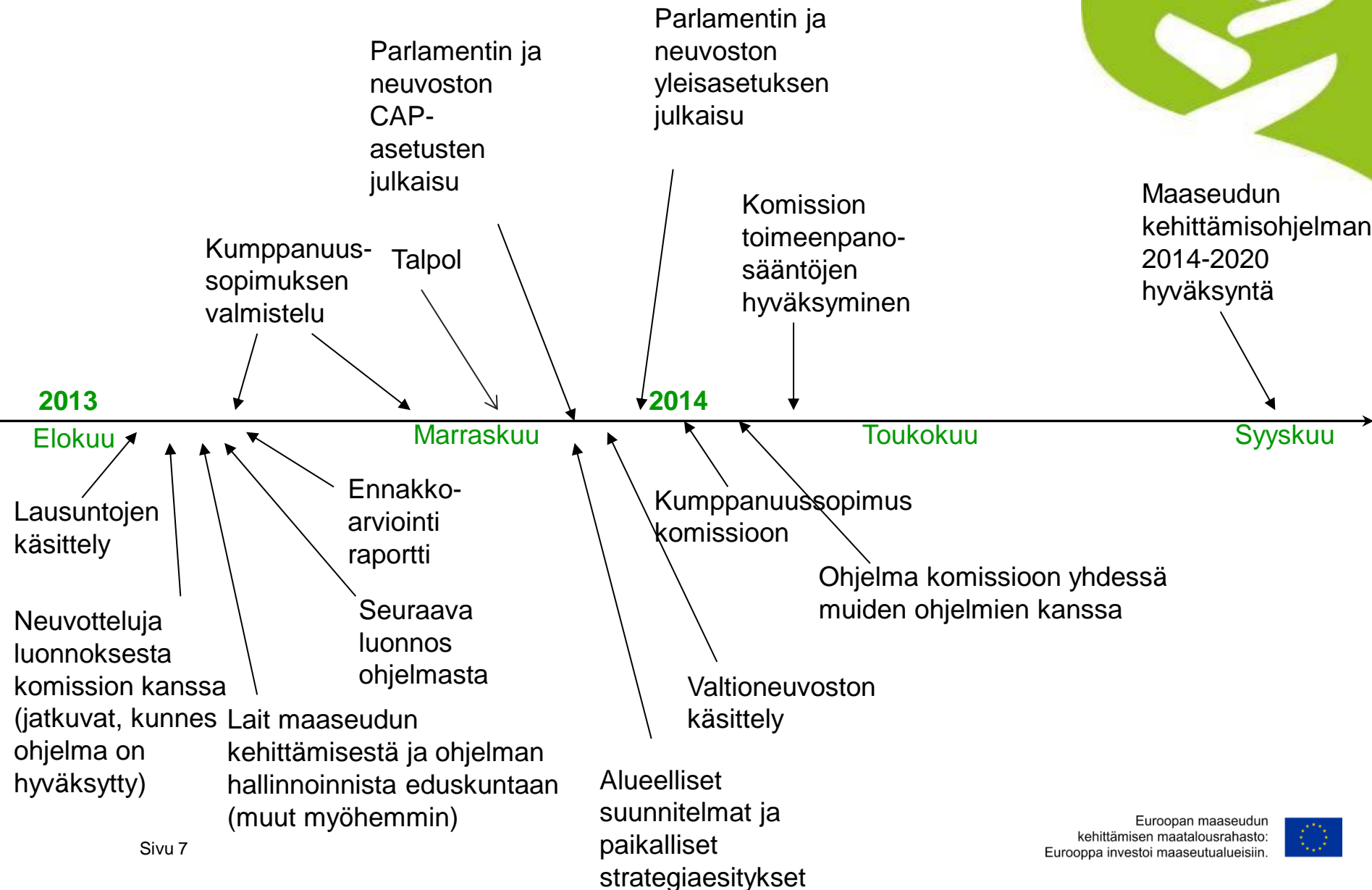
- Ohjelmaluonnos on kattava, mutta useita yksityiskohtia vielä valmistelussa
- Saatujen lausuntojen käsittely ja toimenpiteiden kehittäminen tapahtuu lukuisissa valmisteluryhmissä
- Ohjelma-asiakirjan viimeistelyä tehdään
- Komissiolla on vaatimukset ohjelma-asiakirjan yksityiskohtaisuudesta
- Kansallinen rahoitus ja rahoituksen kohdentaminen toimenpiteisiin valmisteilla
- EU- elimissä aikataulu on venynyt aiemmin ilmoitetusta
- Uuden ohjelman investointitoimenpiteitä päästäneen toteuttamaan vuoden 2015 alusta?

Vaikuttavuusarvioinnit

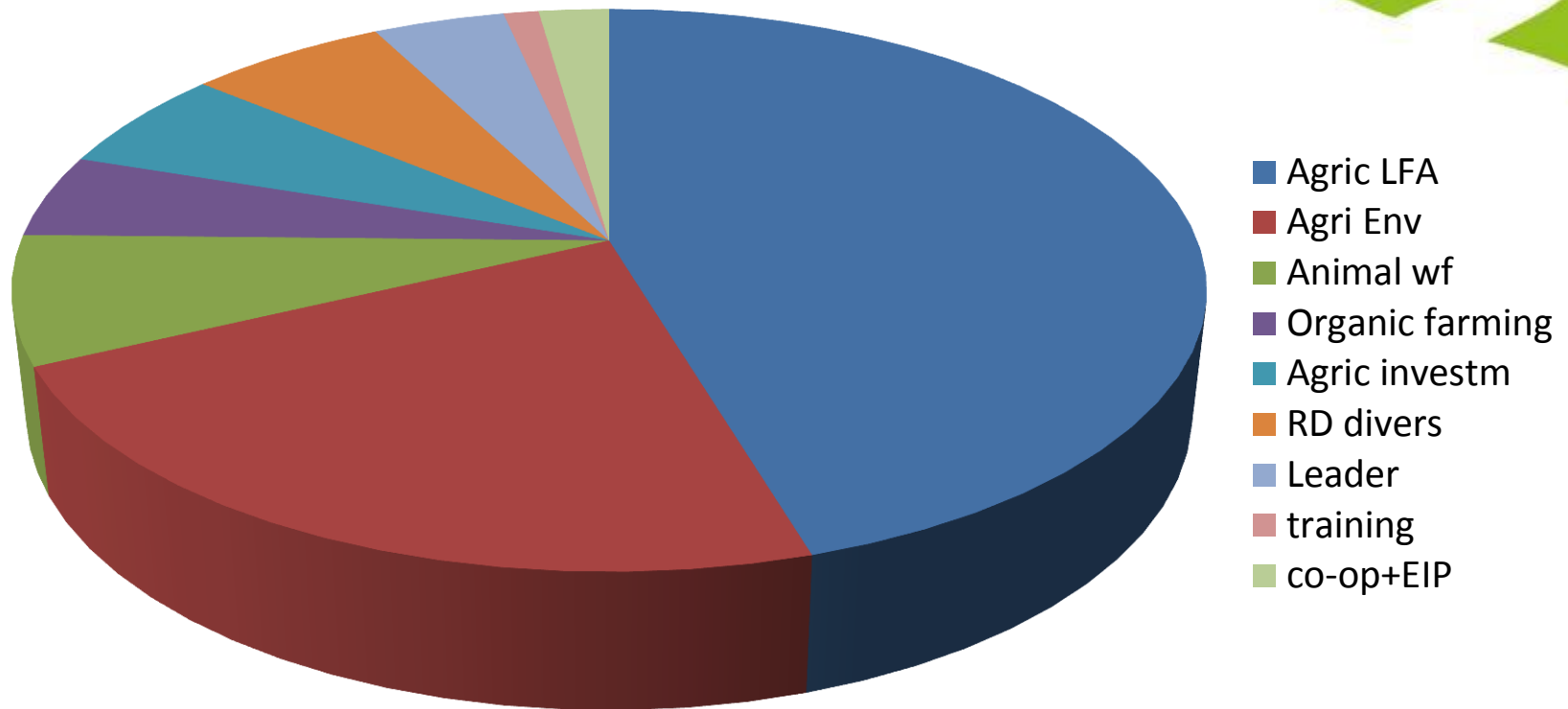

Ohjelmavalmisteluun aikataulu

Ohjelman varojen kohdennus

(arvio kesäkuu 2013)

Yhteistyö -toimenpide ja EIP **yhteensä** n 2 % julkisesta kehuksesta
Yhteistyö - hankkeet päätetään alueilla ELY -keskuksissa

MAATILOJEN LUKUMÄÄRÄ PÄÄTUOTANTOSUUNNITTAIN V.1995, 2007, 2012 SEKÄ MUUTOS 1995-2012

Tilojen lukumäärä	1995	2007	2012	Muutos 1995–2012	
				kpl	%
Lypsykarjatalous	32 480	13 794	9 781	-22 699	-70 %
Muu nautakarjatalous	9 394	4 185	3 540	-5 854	-62 %
Sikatalous	6 249	2 736	1 712	-4 537	-73 %
Siipikarjatalous	2 239	872	522	-1 717	-77 %
Lammas- ja vuohitalous	1 358	831	685	-673	-50 %
Hevostalous	2 025	2 188	1 796	-229	-11 %
Viljanviljely	29 294	28 044	26 557	-2 737	-9 %
Enkoiskasvituotanto	4 322	4 064	3 285	-1 037	-24 %
Puutarhakasvien viljely	3 281	2 011	1 751	-1 530	-47 %
Muu kasvintuotanto	5 390	7 340	8 890	3 500	65 %
Muu tuotanto	3 932	873	523	-3 409	-87 %
Yhteensä	99 964	66 938	59 042	-40 922	-41 %

Lähde: TIKE

Mitä säilyy, mitä muuttuu

- Tuetut investoinnit ovat merkittävä osaa maaseudun rakennustoiminnassa-
- myös positiiviset seurannaisvaikutukset

PTT ym. tutkimus 2012:

- nykyinen investointituki erityisen merkittävä maatalouden tuotantorakentamisessa ja merkittävä maaseutuyritysten investointien toteutukselle (tukitasot vaikuttavat)

Mitä säilyy, mitä muuttuu

- INVESTOINNIT JATKOSSAKIN MERKITTÄVÄSSÄ OSASSA MAASEUDUN KEHITTÄMISESSÄ
  - Investoinnit fyysiseen omaisuuteen (maatalous , ei- tuot inv.)
  - Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen (kuten toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle), maaseutuyritystoiminta
  - Peruspalvelut ja kylien kunnostus (yleishyödyllinen investointi, pieninfra, kylät, maisema jne)
  - LEADER
- Useita toimenpiteitä koskevat yhteiset säännökset
- Esim. yhteistyö-toimenpide- EIP ja eläinten hyvinvointituki voivat johtaa investointeihin

Maaseudun kehittämistuki

17 artikla Investoinnit fyysiseen omaisuuteen

1. **Tämän toimenpiteen mukainen tuki kattaa aineelliset ja/tai aineettomat investoinnit, jotka**
  - a) parantavat maatilan kokonaistoimintaa ja kestävyyttä;
  - b) koskevat perussopimuksen liitteeseen I kuuluvien maataloustuotteiden tai puuvillan jalostusta, kaupan pitämistä ja/tai kehittämistä, kalastustuotteita lukuun ottamatta; tuotantoprosessista saatu tuotos voi olla tuote, joka ei kuulu mainittuun liitteeseen;
  - c) koskevat maa- ja metsätalouden kehittämiseen, nykyaikaistamiseen ja mukauttamiseen liittyvää infrastruktuuria, maa- ja metsätaloukseen hankkiminen, tilusjärjestelyt ja maanparannus sekä energia- ja vesihuolto ja energian ja veden säästö mukaan lukien; tai
  - d) ovat ei- tuotannollisia investointeja, jotka liittyvät tämän asetuksen mukaisten maatalouden ympäristö- ja ilmastotavoitteiden toteuttamiseen, esimerkiksi lajien ja luontotyyppien biologisen monimuotoisuuden suojelun tasoon tai Natura 2000 -alueen tai muun ohjelmassa määriteltävän luonnonarvoltaan merkittävien järjestelmien yleishyödyllisen arvon parantamiseen.
2. Edellä 1 kohdan a alakohdan mukaista tukea myönnetään viljelijöille tai viljelijäryhmille. Jos investoinneilla tuetaan tilojen rakenneuudistusta, jäsenvaltioiden on kohdistettava tuki maataloihin maaseudun kehittämistä koskevan unionin prioriteetin yhteydessä tehdyn SWOT- analyysin mukaisesti tavoitteena tilojen elinkelpoisuuden ja kaikenlaisen maatalouden kilpailukykyyn parantaminen kaikilla alueilla ja innovatiivisen maatalousteknologian ja metsien kestävä hoidon ja käytön edistäminen
3. Edellä olevan 1 kohdan a ja b alakohdan mukaisen tuen enimmäistukiprosentit vahvistetaan liitteessä II. Enimmäistukiprosentteja voidaan korottaa liitteessä II säädettyjen tukiprosenttien mukaisesti, kun kyseessä ovat nuoret viljelijät, yleiset investoinnit, mukaan lukien tuottajaorganisaatioiden sulautumiseen liittyvät, ja useamman kuin yhden toimenpiteen mukaista tukea saavat yhdenmetyt hankkeet, investoinnit 32 artiklassa tarkoitetuilla alueilla, joilla on luonnonolosuhteista johtuvia ja muita erityisrajoitteita, 28 ja 29 artiklan mukaisesti toimii liittyvät investoinnit ja maatalouden tuottavuutta ja kestävyttä koskevan eurooppalaisen innovaatiokumppanuuden puitteissa tuetut toimet. Yhdistetty tukiprosentti saa kuitenkin olla enintään 90 prosenttia.
4. Edellä olevan 1 kohdan c ja d alakohdan mukaisen tuen tukiprosentit vahvistetaan liitteessä II.
5. Tukea voidaan myöntää nuorille viljelijöille, jotka ryhtyvät ensimmäistä kertaa tilanpidosta vastaaviksi maatalousyrittäjiksi investointeihin, joiden tarkoituksena on maataloustuotantoon, myös työturvallisuuteen, sovellettavien unionin vaatimusten täyttäminen. Tukea voidaan myöntää enintään 24 kuukauden ajan toiminnan aloittamispäivästä.
6. Jos unionin oikeudessa asetetaan viljelijöille uusia vaatimuksia, tukea voidaan myöntää vaatimusten täyttämiseksi tarpeellisia investointeja varten enintään 12 kuukauden ajan päivästä, jolloin vaatimuksista tulee pakollisia tilanpitoa varten.

19 artikla

Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen

Tämän toimenpiteen mukainen tuki kattaa

- a) yrityksen perustamistuen, joka on suunnattu
    - i) nuorille viljelijöille;
    - ii) muuhun kuin maataloustoimintaan maaseudulla;
    - iii) pientilojen kehittämiseen;
  - b) investoinnit muun kuin maataloustoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen;
  - c) vuotuisen tai kertaluonteisen tuen viljelijöille, jotka ovat tukikelpoisia asetuksen (EU) N:o .../2013* V osastossa säädettyssä pienviljelijöiden järjestelmässä ('pienviljelijäjärjestelmä') ja jotka siirtävät tilansa pysyvästi toiselle viljelijälle;
2. Edellä olevan 1 kohdan a alakohdan i alakohdan mukainen tuki myönnetään nuorille viljelijöille.
- Edellä olevan 1 kohdan a alakohdan ii alakohdan mukainen tuki myönnetään viljelijöille tai maatilakotitalouden jäsenille, jotka laajentavat taloudellista toimintaansa maatalouden ulkopuolelle, sekä mikro- ja pienyrityksille ja luonnollisille henkilöille maaseudulla.
  - Edellä olevan 1 kohdan a alakohdan iii alakohdan mukainen tuki myönnetään jäsenvaltioiden määrittelemille pientiloille.
  - Edellä olevan 1 kohdan b alakohdan mukainen tuki myönnetään mikro- ja pienyrityksille ja luonnollisille henkilöille maaseudulla sekä viljelijöille tai maatilakotitalouden jäsenille.
  - Edellä olevan 1 kohdan c alakohdan mukainen tuki myönnetään viljelijöille, jotka ovat tukihakemuksen jättöhetkellä tukikelpoisia pienviljelijäjärjestelmässä ja jotka ovat olleet siinä tukikelpoisia vähintään yhden vuoden ajan ja jotka sitoutuvat siirtämään koko tilansa ja vastaavat tukioikeudet pysyvästi toiselle viljelijälle. Tukea maksetaan siirtopäivästä 31 päivään joulukuuta 2020 asti, tai se voidaan laskea kyseiseltä ajanjaksolta ja maksaa kertaluonteisen tuen muodossa.
3. Maatilakotitalouden jäsenenä voidaan pitää luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä tai tällaisten henkilöiden muodostamaa ryhmää, maataloustyöntekijöitä lukuun ottamatta, siitä riippumatta, millaisen oikeudellisen aseman kansallinen lainsäädäntö ryhmälle ja sen jäsenille antaa. Jos oikeushenkilöä tai tällaisten henkilöiden muodostamaa ryhmää pidetään maatilakotitalouden jäsenenä, kyseisen jäsenen on harjoitettava tilalla maataloutta tukihakemuksen esittämishetkellä.

19 artikla

Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen/ jatk.

4. Edellä olevan 1 kohdan a alakohdan mukaisen tuen edellytyksenä on liiketoimintasuunnitelman esittäminen. Liiketoimintasuunnitelman toteuttaminen on aloitettava yhdeksän kuukauden kuluessa tuen myöntämispäätöksen päivämäärästä.
  - Niiden nuorten viljelijöiden osalta, jotka saavat tukea 1 kohdan a alakohdan i alakohdan nojalla, liiketoimintasuunnitelmassa on määrättävä, että nuori viljelijä noudattaa asetuksen (EU) N:o .../2013^{*} 9 artiklaa aktiiviviljelijöiden osalta 18 kuukauden kuluessa toiminnan aloittamispäivästä.
  - Jäsenvaltioiden on vahvistettava 1 kohdan a alakohdan i ja iii alakohdan mukaiseen tukeen maatalojen osalta sovellettavat ylä- ja alarajat . Edellä olevan 1 kohdan a alakohdan i alakohdan mukaisen tuen alarajan on oltava korkeampi kuin 1 kohdan a alakohdan iii alakohdan mukaisen tuen yläraja. Tukea voidaan myöntää vain tiloille, jotka vastaavat mikro- ja pienyritysten määritelmää.
5. Edellä olevan 1 kohdan a alakohdan mukainen tuki maksetaan vähintään kahdessa erässä enintään viiden vuoden aikana. Erät voivat olla asteittain alenevia. Edellä olevan 1 kohdan a alakohdan i ja ii alakohdan mukaisen tuen viimeisen erän maksamisen edellytyksenä on liiketoimintasuunnitelman moitteeton toteuttaminen.
6. Edellä olevan 1 kohdan a alakohdan mukaisen tuen enimmäismäärä vahvistetaan liitteessä II. Jäsenvaltioiden on 1 kohdan a alakohdan i ja ii alakohdan mukaisen tuen määrää määriteltessään otettava huomioon myös ohjelma-alueen sosioekonominen tilanne.
7. Edellä olevan 1 kohdan c alakohdan mukainen tuki on suuruudeltaan 120 prosenttia vuotuisesta tuesta, jonka tuensaaja voi saada pienviljelijäjärjestelmän mukaisesti.
8. Jotta varmistettaisiin maaseuturahaston varojen tehokas ja tuloksellinen käyttö, siirretään komissiolle valta antaa 83 artiklan mukaisesti delegoituja säädöksiä, joissa vahvistetaan liiketoimintasuunnitelman vähimmäisisältö ja ne perusteet, joita jäsenvaltioiden on sovellettava 4 kohdassa tarkoitettuja rajoja vahvistaessaan.

20 artikla

Peruspalvelut ja kylien kunnostus maaseutualueilla

1. Tämän toimenpiteen mukainen tuki kattaa erityisesti
  - a) maaseutualueiden kuntien ja kylien ja niiden peruspalvelujen kehittämissuunnitelmien sekä Natura 2000 -alueita ja muita luonnonarvoltaan merkittäviä alueita koskevien suojele- ja hoitosuunnitelmien laatimisen ja päivittämisen;
  - b) investoinnit kaikenlaisten pieninfrastruktuurien luomiseksi, parantamiseksi tai laajentamiseksi, uusiutuvia energialähteitä ja energiansäästöä koskevat investoinnit mukaan luettuina;
  - c) laajakaistainfrastruktuurin, myös sen luomisen, parantamisen ja laajentamisen, passiivisen laajakaistainfrastruktuurin sekä laajakaistan ja julkisten sähköisen hallinnon ratkaisujen saatavuuden;
  - d) investoinnit maaseutuväestölle suunnattujen paikallisten peruspalvelujen, vapaa-aika ja kulttuuri mukaan luettuina, ja niihin liittyvän infrastruktuurin perustamiseen, parantamiseen tai laajentamiseen;
  - e) investoinnit vapaa-ajan infrastruktuurin julkiseen käyttöön, matkailuneuvontaan ja pienimuotoiseen matkailuinfrastruktuuriin;
  - f) kylien, maaseutumaiseman ja luonnonarvoltaan merkittävien alueiden kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyttämiseen, ennallistamiseen ja kohentamiseen liittyvät tutkimukset ja investoinnit, niihin liittyvät sosioekonomiset näkökohdat mukaan luettuina, sekä ympäristöalan tiedotustoimet;
  - g) toimintojen siirtämiseen sekä maaseudun taajamissa tai niiden lähellä sijaitsevien rakennusten ja muiden tilojen muutostöihin tarkoitetut investoinnit, joilla pyritään parantamaan taajaman elämänlaatua tai lisäämään sen ympäristönsuojelun tasoa.
2. Tämän toimenpiteen mukainen tuki koskee vain pieninfrastruktuureja, jotka kukin jäsenvaltio määrittelee ohjelmassaan. Maaseudun kehittämissuunnitelmiin voi kuitenkin sisältyä erityisiä poikkeuksia tästä säännöstä, kun kyseessä ovat investoinnit laajakaistaan ja uusiutuviin energialähteisiin. Tällöin on vahvistettava selkeät perusteet täydentävyyden varmistamiseksi muiden unionin välineiden mukaisen tuen kanssa.
3. Edellä olevan 1 kohdan mukaiset investoinnit ovat tukikelpoisia, jos niihin liittyvät tukitoimet toteutetaan maaseutukuntien ja -kylien ja niiden peruspalvelujen kehittämissuunnitelmien mukaisesti, jos sellaisia on olemassa, ja kyseiset investoinnit ovat asiaan liittyvän paikallisen kehittämissuunnitelman mukaisia.

Mitä säilyy, mitä muuttuu

- Tarkempia vaatimuksia useissa muissa artikloissa
- Investointien rahoitusta myös esimerkiksi Leader- toimintatapaan (mm. rahoitusta paikallisiin investointeihin)
- Ohjelmassa investointeja hyödyttää myös esimerkiksi tilaneuvonta, mm.
  - täydentävät ehdot, viherryttäminen, ympäristöasiat, kasvinsuojelu, ilmastonmuutoksen hillitseminen ja sopeutuminen, *energiasuunnitelma*, eläinten terveydenhoito ja hyvinvointi, innovaatiot

Maatalouden rakennetuet /1

ohjelmaluonnoksen tavoitteita

- Tavoitteena voida toteuttaa elintarvikemarkkinoiden kehityksen ja maatalouden tuottavuuskehityksen parantamisen kannalta tarpeelliset investoinnit - taloudellisesti sekä ympäristön ja eläinten hyvinvoinnin kannalta kestäväällä tavalla.
- Samalla voidaan ennaltaehkäistä ja vähentää maatalouden haitallisia ulkoisvaikutuksia, kuten päästöjä vesistöihin ja ilmaan, lisätä energiatehokkuutta ja tehostetaan uusiutuvan energian käyttöä sekä turvata muutoinkin kestävät tuotanto-olosuhteet investoivilla maatiloilla.
- Tuettavissa investoinneissa edistetään energiatehokkaita ja uusiutuvaa energiaa hyödyntäviä ratkaisuja ja uusiutuvien ja kierrätettävien materiaalien käyttöä – ilmastovaikutukset ja ympäristön tila !
- Investointeja lannan käsittelyyn ja varastointiin edistetään, yhtenä tavoitteena ravinteiden tehokkaampi kierrätys ja siitä johtuvat monet hyödyt

Maatalouden rakennetuet / 2

ohjelmaluonnoksessa: investointitukea voisi myöntää

- rakennukseen tai rakennelmaan liittyvien koneiden ja laitteiden hankintaan
- (samantapaisia investointitukikohteita kuin tällä kaudella)
- olevan rakennuskannan parantaminen tilan pitkän aikavälin tarpeisiin
- koneiden ja laitteiden hankintaan ostoleasing mukaan lukien?
- investointien yleiskuluihin, kuten arkkitehtien, insinöörien ja konsulttien palkkiot, toteutettavuustutkimukset sekä patenttien ja käyttöilupien hankinta
- uusiutuvaa energiaa hyödyntäviin energialaitoksiin, kuten lämpökeskuksiin ja bioenergalaitoksiin
- lannan käyttöä tehostaviin investointeihin kuten lannan prosessointijärjestelmien hankintaan
- lantavarastoihin, lantavarastojen kattamiseen, etäsäiliöiden rakentamiseen
- tilojen energiakäytön tehostamista ja energiainvestointien tarpeellisuutta selvittäviin energiakatselmuksiin?
- salaojitukseen, happamien sulfaattimaiden ja turvemaiden säätösalojitukseen sekä jaloittelutarhojen valumavesien hallintaan liittyviin investointeihin

TAVOITE: Ei suuria muutoksia nykyisiin tukikohteisiin verrattuna

Maaseudun yritystuki

Tavoitteena

- maaseutualueiden yritysten kehitys, uudistuminen ja kasvu
- uudet tuotteet, palvelut ja innovaatiot
- uusien yritysten syntyminen
- maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistuminen ja työllisyyden paraneminen

Yhteensovitus kansallisten ja muiden EU-rahastotukien kanssa

Toteutus

- investointituki (sis. maataloustuotteiden jalostus ja muu maatalouden ulkopuolinen yritystoiminta)
- perustamistuki uusille ja toimiville yrityksille (ei koske maataloustuotteiden jalostusta)
  - myös innovatiiviset kokeilut
  - liiketoimintasuunnitelma pohjana

Yhteistyö- toimenpiteet

- Elinkeinojen kehittämistä alueilla, alueiden välisinä tai valtakunnallisina hankkeina.
- Erityistavoitteena biotalouden innovaatioiden ja uusien klustereiden rakentuminen
- Tukee ja rakentaa maaseudun uudistuvia elinkeinoja
- Horisontaalinen ja vertikaalinen yhteistyö maa- ja metsätalouden toimijaketjuissa.

Uusia tuen kohteita:

- Pilotti- ja demonstraatiohankkeet, uusien klustereiden tuki
- Kansainvälinen yhteistyö EU:n alueella
- Tutkimusyhteistyö erityisesti EIP-ryhmissä, jotka kehittävät jotain tiettyä uudistusta / innovaatiota maa- ja metsätalouden alalla
- Muiden rahastojen kanssa yhteen sovitettut hankkeet

Mitä säilyy, mitä muuttuu /maatalous

- ALOITUSTUKI
- RAKENNUKSIA, RAKENNELMIA
- KONEITA, LAITTEITA? - rajoituksia
- UUDIS-LAAJENNUS-KORJAUSRAKENTAMINEN
- INVESTOINNIT KEHITTÄMISEN APUNA - TUOTETTAVA MYÖS LISÄARVOA
- (elinkaari-edullisuus, kokonaistaloudellinen edullisuus, vaikutukset tilan tuotanto- ja laajempaan ympäristöön / esim. energia, ilmasto, innovaationäkökulma jne)

Mitä säilyy, mitä muuttuu

Säilyy *esim:*

- järjestelmän pääpiirteet, myös aloitustuki
- maatalous: tuettavien investointien kohdentaminen, kustannusohjaavuus
- hallinnollisten prosessien periaatteet
- tukitasot samansuuntaisina?

Muutoksia *esim:*

- tuettavien investointien ehdot
- tukikelpoisuuden arviointi valintakriteerit käyttöön
- tukitasot samansuuntaisina?

Uutta *esim.*

- investoinnin monivaikutteisuuden osoittaminen (investointeihin vaikuttavat indikaattorit, vaikuttavuuden mittaaminen, seuranta, vaikutusten arviointi)
- tilaneuvontaa ilmasto- ja energia-asioissa
- sähköinen asiointi (investointiasiakirjat?)

Mitä säilyy, mitä muuttuu

- Innovaatiot – tutkitut ratkaisut rakentamisessa?
- Yhteistyö- millaisia investointeja, millaisin ehdoin?
- Kansallisiin rakentamisen säädöksiin tulossa tukikaudella monia muutoksia (YM/ Rakentamismääräys-kokoelma, MMM rakentamisen asetusten muutokset ja uudistaminen)
- Vaikutuksia ->
- Asiakirjavaatimukset, suunnittelun tarkkuus ja taso, investointien tekniset ja toiminnalliset vaatimukset, lupaprosessit, jne

Mitä muistettavaa

- Tulevaisuuden haasteiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen
- Muuttuvan toimintaympäristön ja yleisten maaseutuolosuhteiden tunnistaminen

- Osapuolten panostusta osaamisen lisäämiseen
- Eri alojen yhteistyötä
- Lisää syventävää suuntautumista ja lisää syventävää suuntautumista ja kouluttautumista maaseutuasioihin ja sen yritysten erityiskysymyksiin

- Entistäkin parempia ja harkitumpia investointeja
- Realistisia, kokonaistaloudellisia, toimivia, monikäyttöisiä, lisäarvoa tuovia

= ELINKAARIEDULLISIA

KIITOS!

[Maaseutu.fi/maaseutu2020](https://maaseutu.fi/maaseutu2020)

